

ZAPRACOVÁNÍ HODNOCENÍ VLIVŮ NA ZDRAVÍ DO STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ

INTEGRATION OF HEALTH IMPACT ASSESSMENT INTO STRATEGIC DOCUMENTS

VLADIMÍR VALENTA, JANA KUČEROVÁ

Krajská hygienická stanice Libereckého kraje se sídlem v Liberci

SOUHRN

SOUHRN

Článek se zabývá zapracováním metody hodnocení vlivů na zdraví v rámci strategických dokumentů v Libereckém kraji. Popisuje problematiku legislativního zakotvení, způsoby šíření metody a její první příklady použití.

Klíčová slova: hodnocení vlivů na zdraví, hodnocení vlivů strategií na životní prostředí a veřejné zdraví, orgán ochrany veřejného zdraví

SUMMARY

The article is focused on the integration of a method of health impact assessment in strategic documents, as propagated and employed in the Liberec region.

Key words: health impact assessment, strategical impact assessment, public health protection body

Úvod

Hlavním úkolem orgánu ochrany veřejného zdraví je ochrana a podpora veřejného zdraví. Jedním ze způsobů, jak ovlivnit veřejné zdraví, je zakotvit požadavek jeho ochrany a podpory do strategických dokumentů, podle kterých se bude řídit rozvoj regionu po příští léta.

Strategické dokumenty přicházejí na krajské hygienické stanice často až díky procesu posuzování vlivů koncepce na životní prostředí (dále jen SEA). Avšak ani proces SEA nezaručí, že orgán ochrany veřejného zdraví obdrží všechny strategické materiály, protože pod zákon č. 100/2001 Sb., v platném znění, spadají jen vymezené strategické dokumenty a to se netýká například koncepcí a politik vznikajících v oblasti sociální, ve školství atd. Proto tyto strategické dokumenty pokud sám zpracovatel neuzná za potřebné je nechat posoudit orgánem ochrany veřejného zdraví, nebývají z hlediska dopadů na veřejné zdraví příliš analyzovány.

Přitom metoda Health Impact Assessment (dále jen HIA) se ukázala jako účinný nástroj, který umožňuje zohlednit zdraví v koncepci, popsat vlivy na veřejné zdraví, stanovit indikátory, posoudit zdroje dat o zdraví, navrhnout monitoring, určit podmínky pro výběr projektů a především upravit cíle strategie tak, aby ochrana a podpora veřejného zdraví byly výsledkem naplňování koncepce či politiky (1).

Metodika

Potřeba změnit systém aplikace zdraví do strategických dokumentů se ukázala při realizaci a prosazování cílů zdravotní politiky Libereckého kraje, která je implementací Zdraví 21 do podmínek regionu a která je již několik let v Libereckém kraji úspěšně realizována. Přestože jsou v našem kraji vytvořeny pro realizaci aktivit zdravotní politiky kraje velmi dobré organizační (stálá pracovní skupina) i materiální (grantová podpora) podmínky, vyplynula ze zkušeností minulých let naprosto jednoznačná nutnost prosadit na podporu realizace cílů zdravotní politiky ve strategických dokumentech systémové řešení. Toto systémové řešení mělo zajistit, aby schválená zdravotní politika nebyla prosazována do rozvojových strategií pouze případ od případu a v závislosti na úspěšném či neúspěšném lobování členů Pracovní skupiny, ale aby se stala obecným, trvale platným kritériem, se kterým budou všechny rozvojové dokumenty porovnávány. Technické řešení, tj. nástroj pro zhodnocení strategického dokumentu, jeho vlivu na zdraví a jeho souladu se zdravotní politikou, představovala právě metoda HIA.

Vhodnou příležitostí k prosazení tohoto záměru byl projekt Světové zdravotnické organizace „Investment for health and development“, do kterého se Liberecký kraj přihlásil a byl následně i přijat. Zde je ale nutné zmínit

významnou iniciační, koordinační a zejména odbornou roli orgánu ochrany veřejného zdraví, bez níž by tento proces neproběhl. Na základě realizace tohoto projektu Rada kraje na jaře 2005 v usnesení č. 660/05/RK ustanovila úkol předložit návrh systému posuzování rozvojových dokumentů Libereckého kraje z hlediska schválené zdravotní politiky Libereckého kraje a předložit návrh na změnu statutu Pracovní skupiny pro realizaci zdravotní politiky Libereckého kraje s cílem užšího zapojení do procesu připomínkování rozvojových dokumentů Libereckého kraje (2).

Následně na podzim 2005 uložila Rada kraje v usnesení č. 1282/05/RK zpracovat metodiku proškolení v metodě HIA, zpracování metodiky posuzování dokumentů z hlediska schválené zdravotní politiky a zajistit zakotvení metody HIA jako součásti vybraných rozvojových dokumentů kraje (výčet těchto dokumentů jde výrazně nad rámec zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění) (3).

Výsledky

Plněním uvedených usnesení Rady kraje se opakovaně zabývala Pracovní skupina pro realizaci zdravotní politiky kraje i užší pracovní tým Krajské hygienické stanice Libereckého kraje. Výstupem bylo stanovení cílové skupiny, která by měla být s metodou seznámena, určení termínu školení na podzim roku 2006 a projednání obsahu a rozsahu školení, včetně organizačního zajištění. Zároveň byla konstatována návaznost na cíl č. 14 Zdraví, důležité hledisko v činnosti všech resortů v Dlouhodobému programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky Zdraví pro všechny v 21. století. Výsledkem bylo rozšíření zdravotní politiky Libereckého kraje v roce 2006 o výše uvedený cíl (4).

Při realizaci našeho záměru, vyjádřeného usnesením Rady kraje, jsme využili i skutečnosti, že prakticky ve stejné chvíli byla dokončena Státním zdravotním ústavem v Praze publikace „Hodnocení vlivů na zdraví“, která představuje první materiál týkající se problematiky HIA v České republice. Tato publikace se stala podkladem pro obsah semináře, který se uskutečnil ve dnech 9. až 11. října 2006 pod názvem „Hodnocení vlivů strategických a koncepčních materiálů a politik na zdraví“. Cílovou skupinou semináře byli zpracovatelé, zadavatelé a adresáři strategických a koncepčních materiálů a politik. Počet účastníků se pohyboval ve všech třech dnech okolo 35. V rámci semináře účastníci obdrželi zmiňovanou publikaci Státního zdravotního ústavu v Praze „Hodnocení vlivů na zdraví“ a CD s přednáškami semináře (Implementace zdraví do rozvojových a strategických dokumentů, Hodnocení vlivu na zdraví metodou Health impact assessment – HIA, Determinanty zdraví, Postupy zpracování HIA, Pilotní hodnocení strategického dokumentu).

Úsilí zahrnout zdraví do strategických materiálů prostřednictvím metody HIA a porovnání se zdravotní politikou Libereckého kraje vyústilo v usnesení Rady kraje č. 1034/06/RK z 3. 10. 2006, kdy Rada kraje uložila zadavatelům krajských rozvojových dokumentů zpracovat do těchto dokumentů hodnocení vlivu na zdraví metodou HIA a předkládat návrhy dokumentů k posouzení Pracovní skupině pro zdravotní politiku pro zjištění souladu dokumentu se schválenou zdravotní politikou

Libereckého kraje. Dále Rada kraje uložila povinnost spolupracovat s Pracovní skupinou pro zdravotní politiku Libereckého kraje. (5)

Diskuse

Úspěšnost realizace popsaného záměru, včetně efektu školení, se projevila již v následujících předložených strategických dokumentech, které orgán ochrany veřejného zdraví po semináři obdržel. Tím prvním byl Program hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje, kde v kapitole veřejné zdraví byl první pokus o uplatnění metody HIA a poprvé zpracovatel dokument posoudil z hlediska souladu se Zdravotní politikou Libereckého kraje. Druhým a více propracovaným příkladem byla Strategie rozvoje Libereckého kraje, která v rámci hodnocení vlivů na veřejné zdraví se ještě hlouběji zabývala ovlivňujícími faktory, metodou HIA a vazbou na Zdravotní politiku Libereckého kraje. Velmi pozitivně zde v tomto druhém případě dopadá i porovnání s obdobným dokumentem z roku 2001, kde jsme jen s velkými obtížemi prosadili opatření vedoucí ke zpracování Zdravotní politiky kraje.

Uvedené strategické dokumenty představovaly hodnocení po ukončení zpracování koncepce (tj. ex – post). První strategický dokument, kde HIA běží souběžně s tvorbou koncepce (tj. ex – ante) je Program rozvoje Libereckého kraje. Ten se v současnosti zpracovává a již proběhlo první setkání zpracovatelů HIA a orgánu ochrany veřejného zdraví týkající se vstupních dat.

Z regionálního pohledu vnímáme jako významnou podporu i aktuální dění a aktivity na republikové úrovni, kde v současnosti probíhá projekt Zdravotního ústavu se sídlem v Kolíně a Státního zdravotního ústavu v Praze podporovaný nizozemskou vládou „MATRA – lex project“. Ve dnech 22. a 23. 3. 2007 proběhlo první školení v metodě HIA (představení metody, nástrojů, screeningu, legislativy, terminologie, příkladů) prostřednictvím zástupců nizozemského RIVM (Národní institut pro veřejné zdraví a životní prostředí). Další školení pro širší okruh posluchačů se uskutečnilo v dubnu 2007. Informace z těchto školení budou promítnuty i do semináře, který orgán ochrany veřejného zdraví Libereckého kraje bude realizovat na podzim za účelem výměny a ročního vyhodnocení zkušeností s aplikací této metody do strategických dokumentů v Libereckém kraji.

Závěr

Metoda HIA a porovnání se zdravotní politikou Libereckého kraje jsou velmi účinná kritéria pro zhodnocení implementace zdraví do strategie, zaručující, že ochrana a podpora zdraví nebudou hrát pouze vedlejší roli při rozvoji regionu v budoucnosti, a to je důvod, proč o jejich implementaci ve strategických dokumentech v Libereckém kraji usilujeme.

LITERATURA

1. Rychlíková E, a kol. Hodnocení vlivů na zdraví: Health Impact Assessment (HIA) pro strategické hodnocení vlivů na životní prostředí (SEA). Praha: Státní zdravotní ústav; 2006.

2. Krajský úřad Libereckého kraje [online]. Liberec: Usnesení Rady kraje z 14.6.2005 č. 660/05/RK [cit. 2007-05-15]. Dostupný z: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1808&z=8&utv=2&dt=1118700000&listwise=no>.
3. Krajský úřad Libereckého kraje [online]. Liberec: Usnesení Rady kraje z 8.11.2005 č. 1282/05/RK [cit. 2007-05-15]. Dostupný z: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1808&z=15&utv=2&dt=1131404400&listwise=no>.
4. Zdravotní politika Libereckého kraje. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje; 2006.
5. Krajský úřad Libereckého kraje [online]. Liberec: Usnesení Rady kraje z 3.10.2006 č. 1034/06/RK [cit. 2007-05-15]. Dostupný z: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1808&z=15&utv=2&dt=1159826400&listwise=no>.

*MUDr. Vladimír Valenta
Krajská hygienická stanice Libereckého kraje
se sídlem v Liberci
Husova 64, 460 31 Liberec
E-mail: vladimir.valenta@khslibc.cz*